

3. Eukarya

- buněčná stěna, cytoplasma, ribosomy, Golgiho aparát

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Eukarya – ROSTLINNÁ BUŇKA

Tvar: u dospělých buněk dán buněčnou stěnou

Velikost: řádově od 10^{-6} m do 1 m
10 μm – meristemické buňky
cm – např. řasa *Caulerpa*
m – mléčnice

Karyon (nukleus) – buněčné jádro

jedno - nejčastěji

dvě – dikaryotické mycelium hub

mnoho - nečláňkované mléčnice

žádné - sítkovice v lýku

funkční mrtvé buňky: zkorovatělé buňky kůry,
lignifikované buňky vodivých pletiv,
trichomy, hydrocysty

typ ontogenie: fáze dělivého růstu
fáze objemového (elongačního) růstu
fáze specializačního (diferenciačního) růstu

některé organely: plastidy

komunikační systém: plasmodesmy **symplast**

interceluláry – mezibuněčné prostory,
vnitřní prostory mrtvých buněk a stěny
buněk **apoplast**

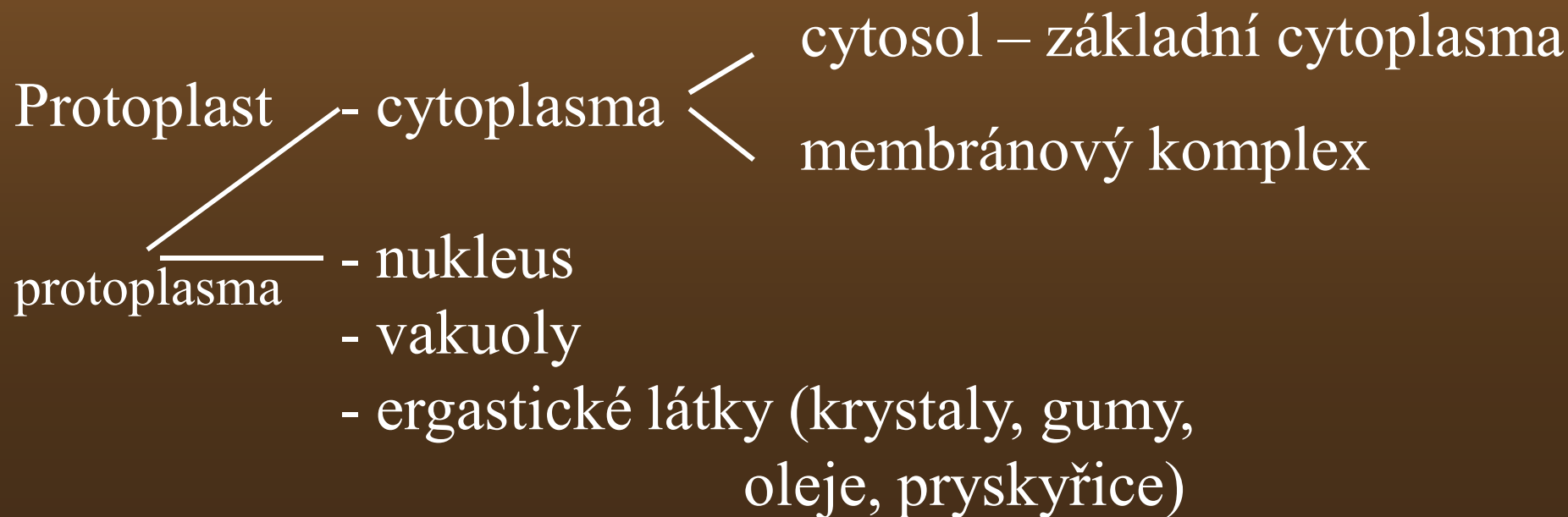
kompartimentace protoplastu – rozčlenění živého těla buňky

Základní součásti:

živé buňky obsahují

1. protoplast + buněčnou stěnu
2. nebo jen protoplast (např. pohlavní buňky, tj. zoospóry řas nebo oosféry, spermatozoidy aj.)

odumřelé, funkční tvoří jen buněčná stěna (sklerenchym, vodivé dráhy dřeva apod.)

buněčná stěna

**(sousední buňky)
intercelulára**

chloroplast

cytoplazmatický provazec

tonoplast

vakuola

chloroplast - průřez

plazmodezmy

ribozomy

mikrotubuly

**jádro s jadérkem a
jaderným obalem**

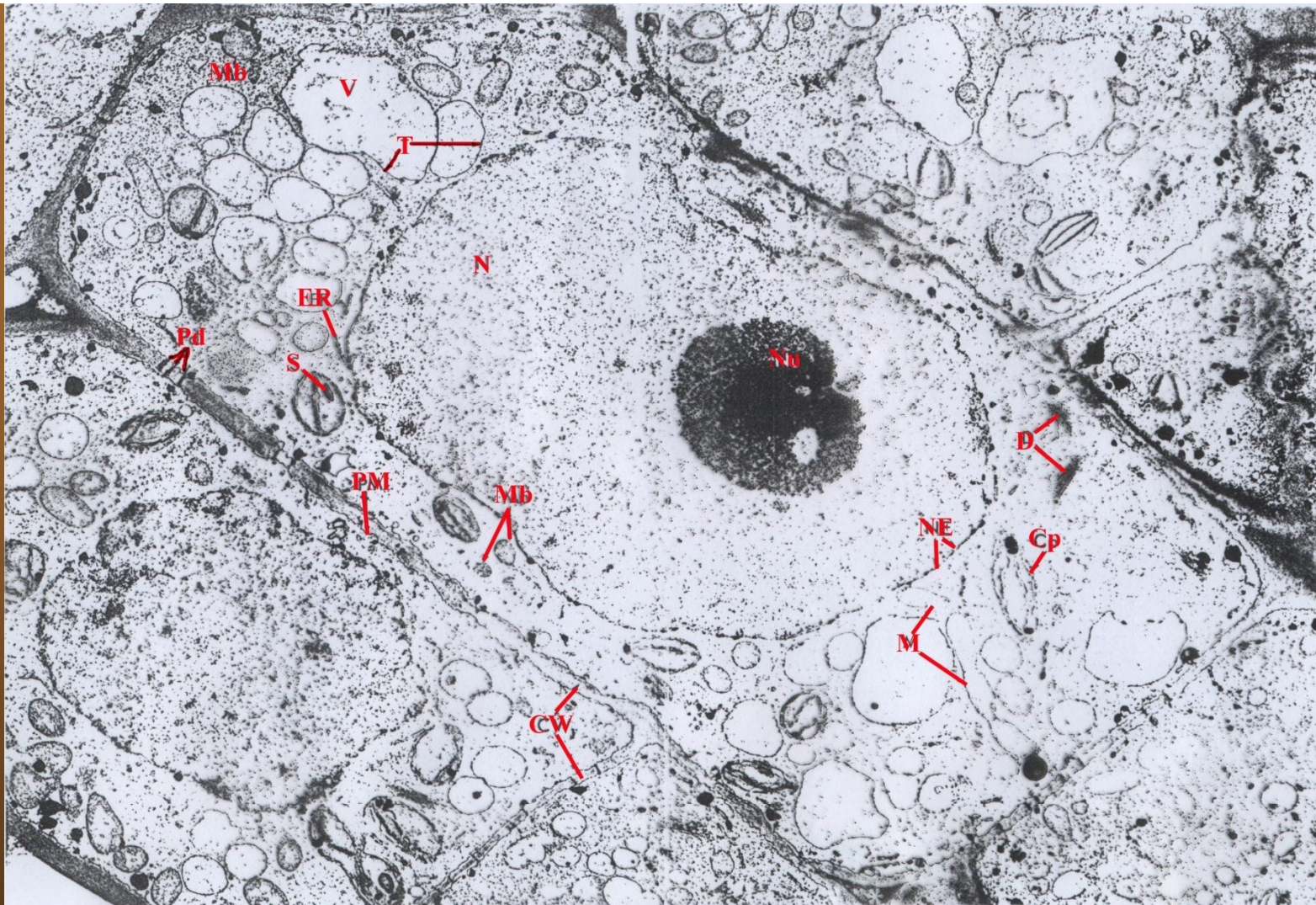
plazmalemma

**ER
(endoplazmatické retikulum)**

mikrofilamenty

mitochondrie

Golgiho aparát - diktyozóm

16 000x (vzrostný vrchol kořene *Elosea canadensis*)

CW - celulózní stěna - střední lamela; **PM** - plazmolemma - bariéra + kapacita iontových pump; **N** - nukleus; cytoplazma - mezi PM a N; **M** - mitochondrie (0,5-1 um; 300-400 v 1 buňce) **Cp** - chloroplasty (větší než M; na obr. nedospělé; vnitřní organizace); **S** - škrobová zrna v Cp **V** - vakuola; **T** - tonoplast; **D** - klastry s měchýřky dictyozomů; **Mb** - mikrotelíska (+kataláza - adekvátní peroxizomům u živ. buněk); **NE** - jaderná membrána s póry (proto nezřetelná); **ER** - endoplazmatické retikulum; **Nu** - nukleolus (husté centrum + řidší periferní zóna - nukleoplasma - koncentrovaný heterochromatin); **Pd** - ztenčeniny b. stěny + plazmodezmy

Buněčná stěna

nižší rostliny: pektiny, bílkoviny, chitin u hub

vyšší rostliny: celulóza, hemicelulózy, pektiny

látky impregnující – lignin, kutin, suberin,
sporopoleniny

inkrustující – SiO_2 , CaCO_3 aj.

Rozklad - houbami celulózovornými – hnědá hniloba

- houbami lignivornými – bílá hniloba

- bakteriemi a termity

Vlastnosti: anizotropie, nerozpustnost, bobtnání,
dvojlom v polarizovaném světle

Růst: 1. intususcepcí – do plochy

2. apozicí – do tloušťky

odstředivě
centrifugálně

dostředivě
centripetálně

většinou nepravidelně

vznik ztluštěnin, perforací a ztenčenin

ztluštěníny:

kruhovitě

šroubovitě

sít'ovitě

schodovitě

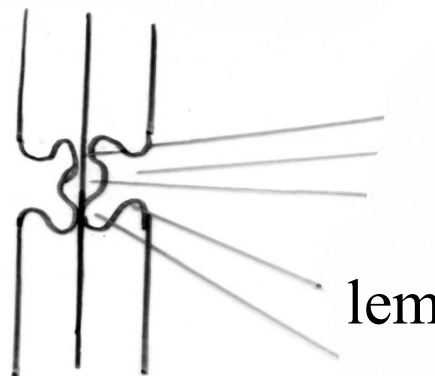
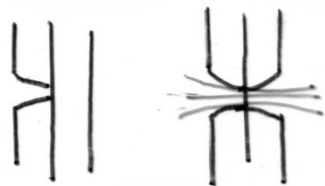

perforace: neúplné u sítkovic (sítka, sítková políčka)
úplné u cév, mléčnic, pryskyřičných kanálků

ztenčeniny:

jednoduché

dvůrkaté

plasmodesmy (CPM+ER)
vysoká rychlost vedení látek

margo

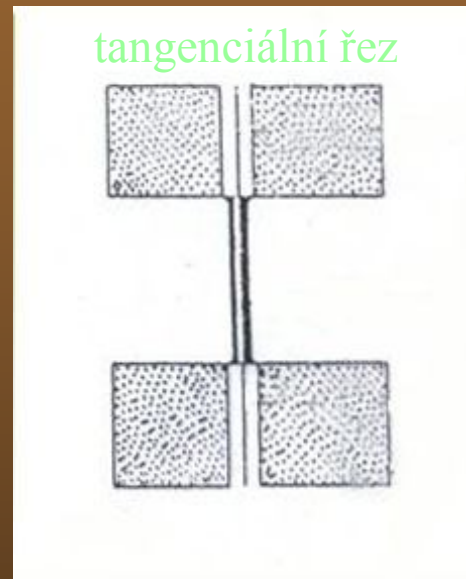
porus

torus

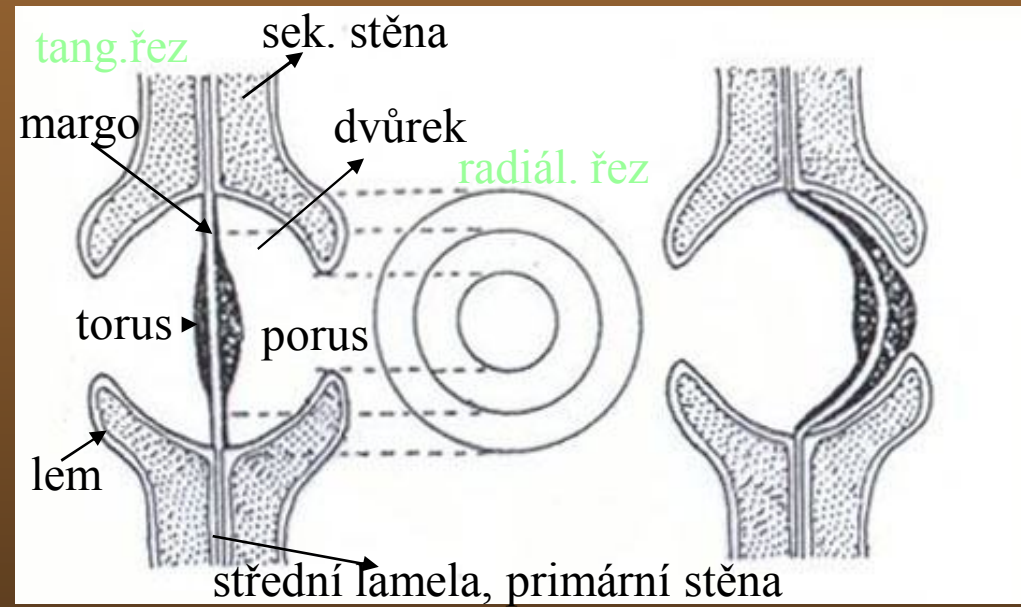
lem

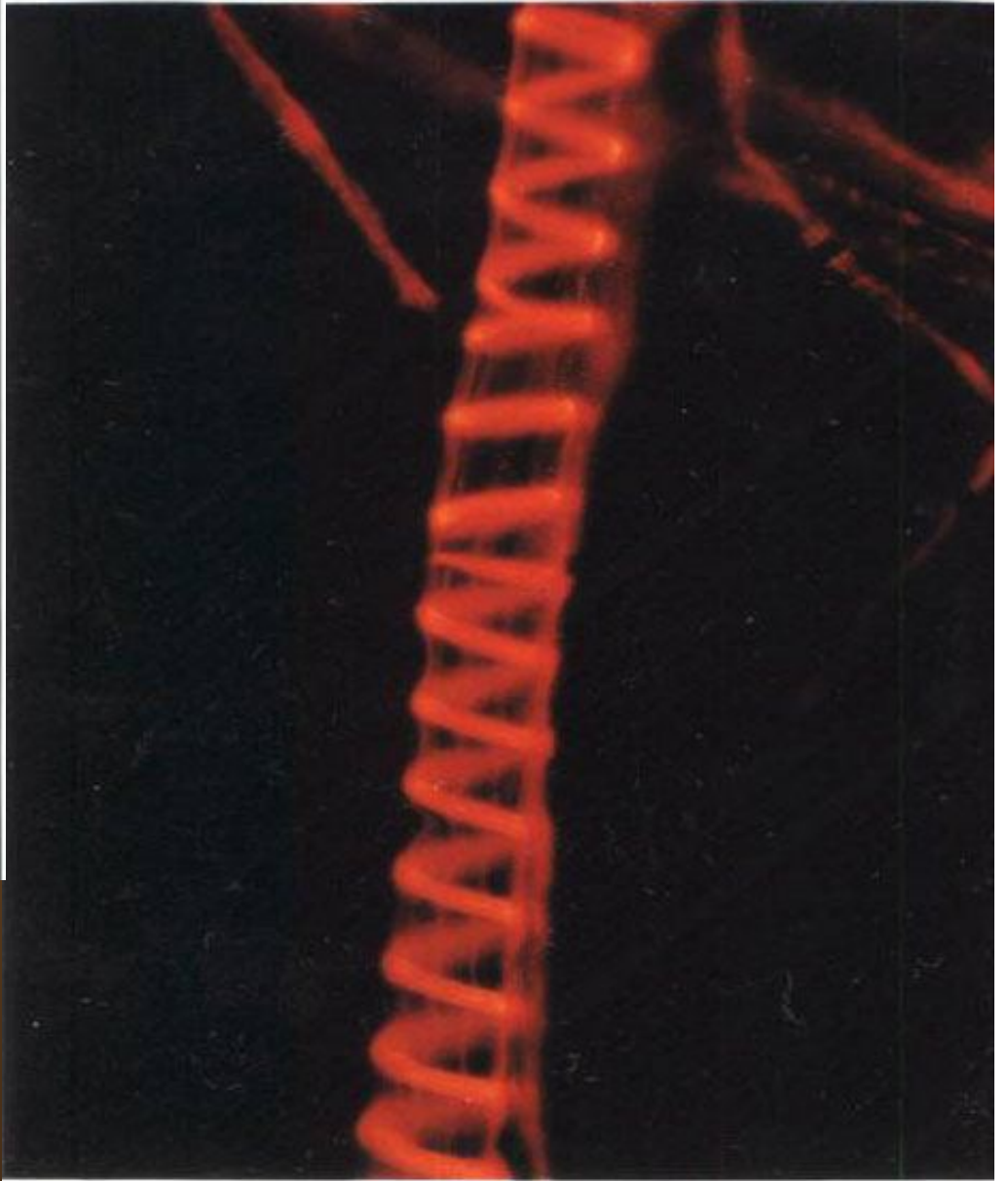
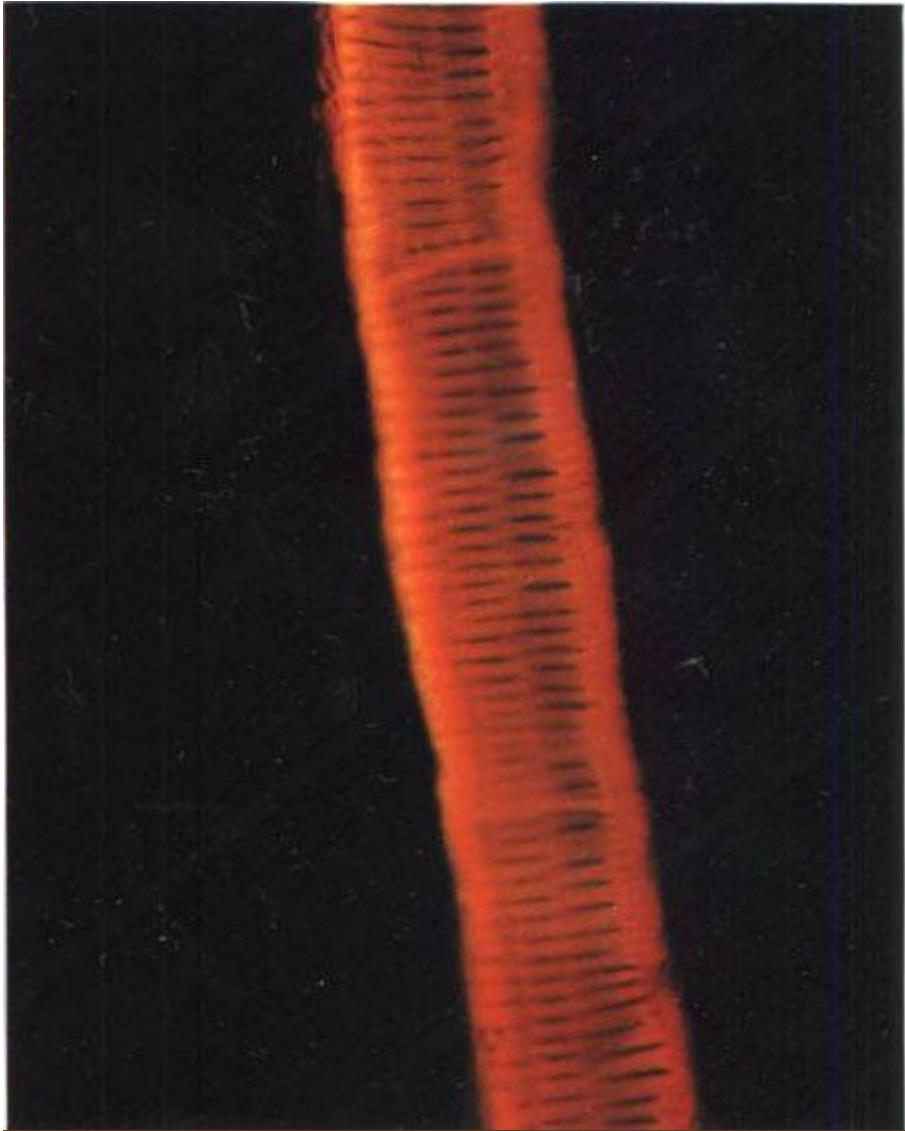
dvůrek

Jednoduchá ztenčenina

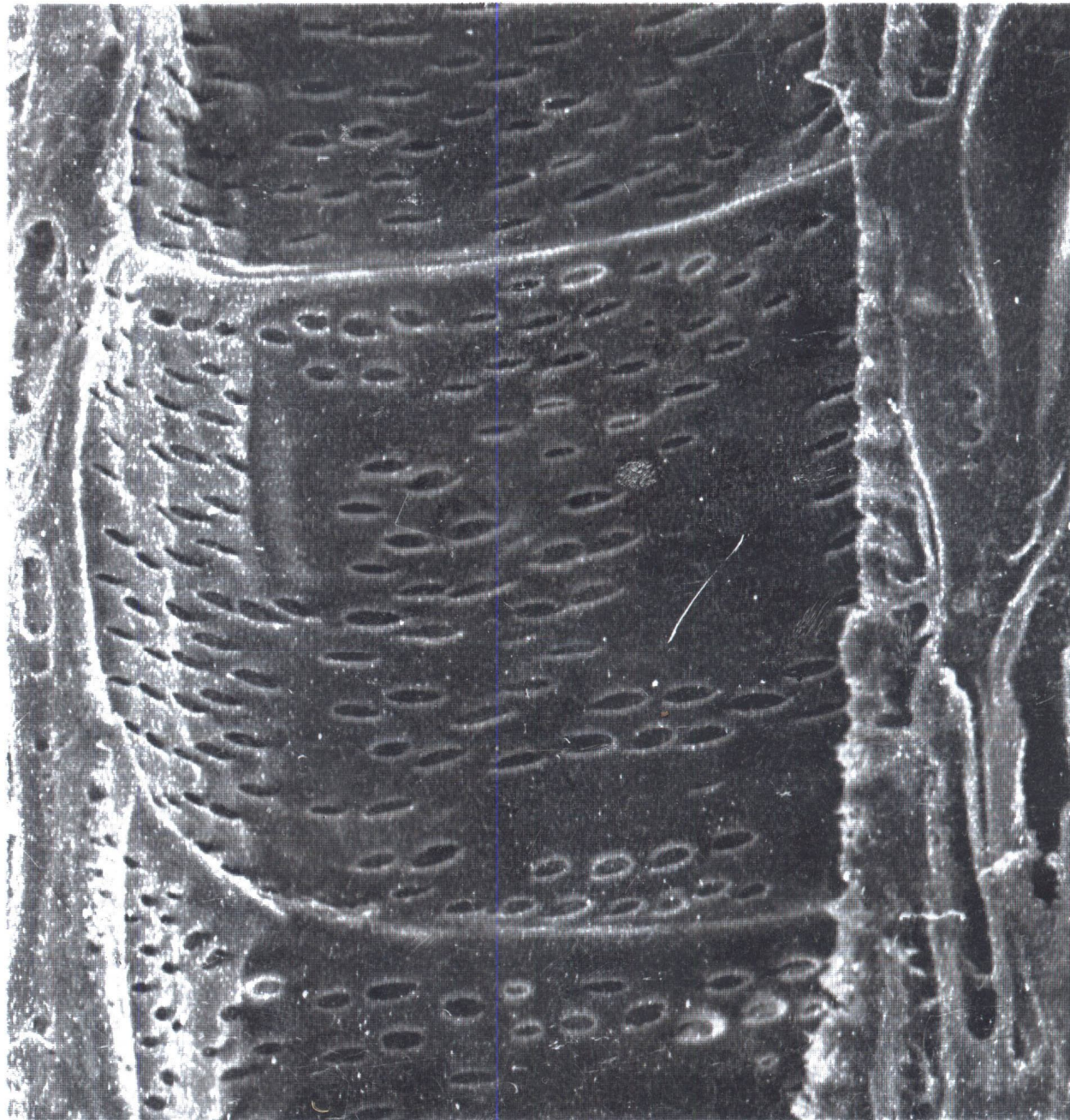

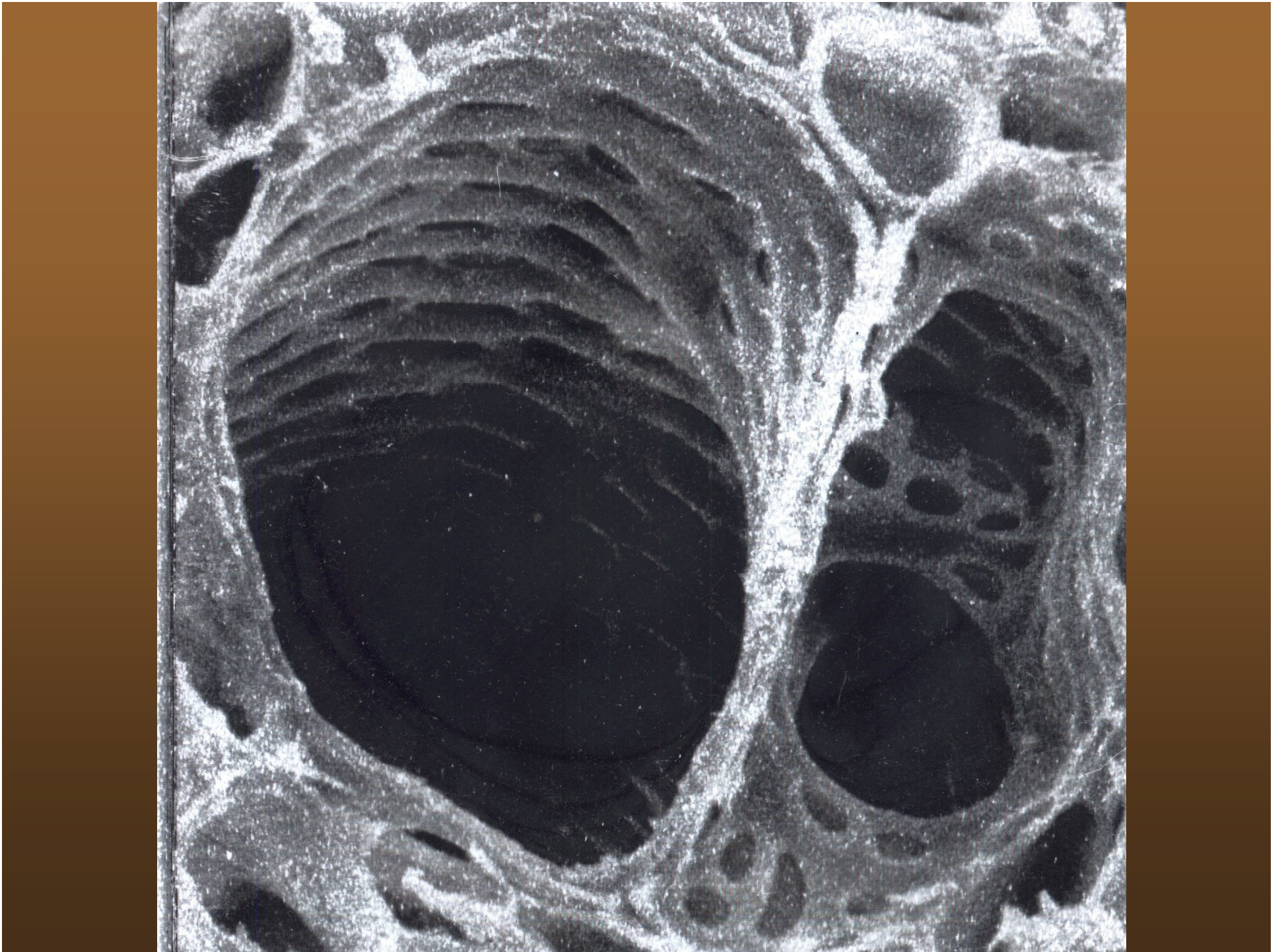
Dvojitá ztenčenina - dvůrkatá

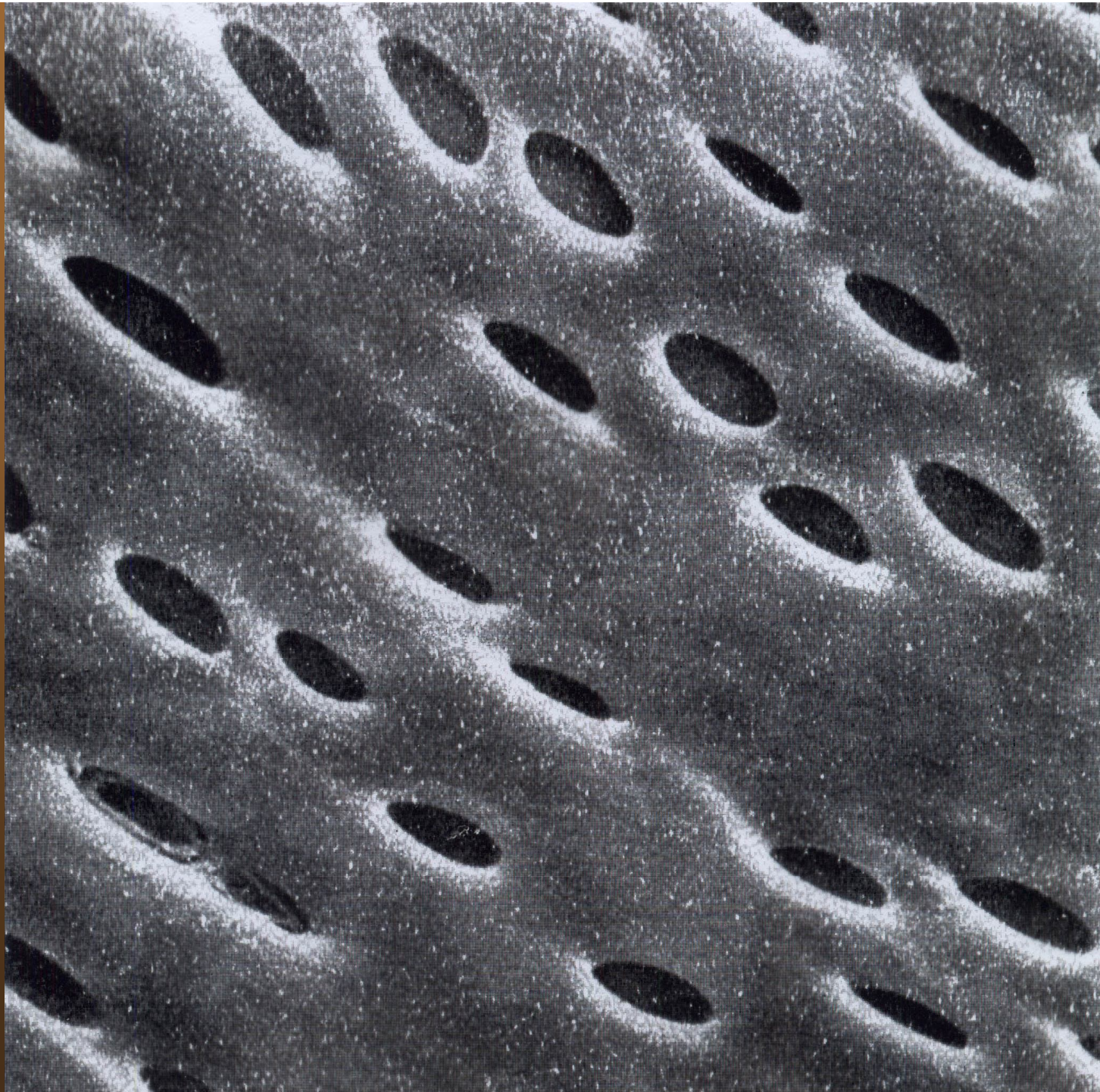

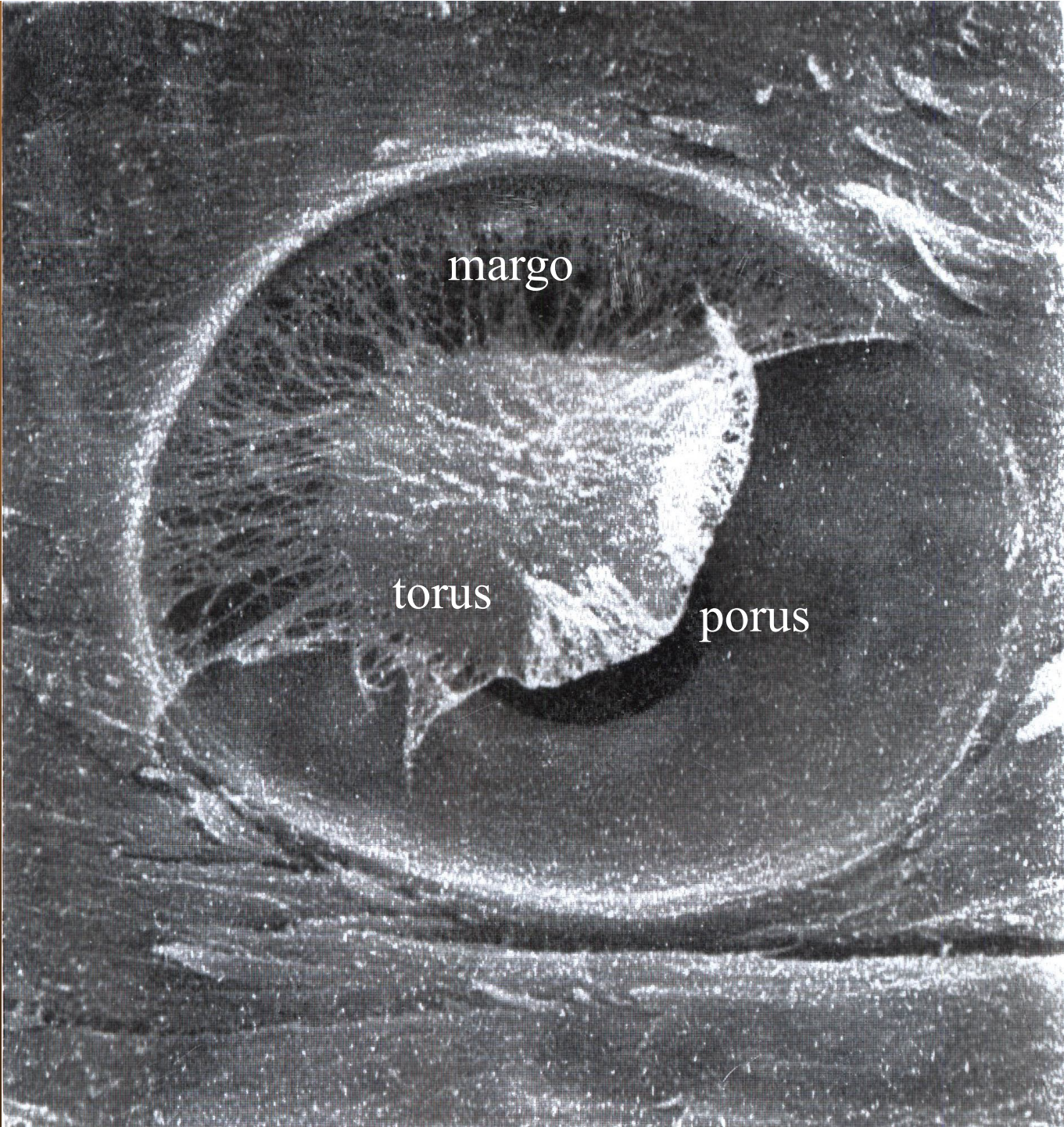

Ulmus

1. lepící lamela – obsahuje **pektinové látky, bílkoviny**

rozklad **enzymy (zrání a opad plodů, opad listů)**
varem, kyselinami - macerace

2. primární lamela – tenká, mikrofibrily, kolmo
na podélnou osu; při vadnutí kolaps

celulóza – 9-25 %

hemicelulózy – 25-50 %

pektinové látky – 10-35 %

proteiny – do 10 %

3. sekundární lamela – u buněk skeletu a buněk
vodivých (pod negativním tlakem)

celulóza – 40-45 %

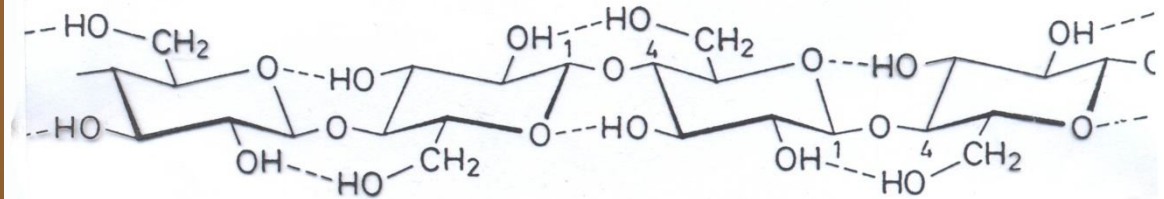
hemicelulózy – 30 %

lignin – 22-28 %

**Na Zemi je celá 1/3 organicky vázaného uhlíku
obsažena v celulóze**

Uspořádání fibril
rozhoduje
o objemových
změnách pletiv
a o změnách polohy
rostlinných orgánů
v prostoru

Stav: a primární buněčné stěny

homobiopolymer — Celulóza
9-25 %

Pektinové látky 10-35 %

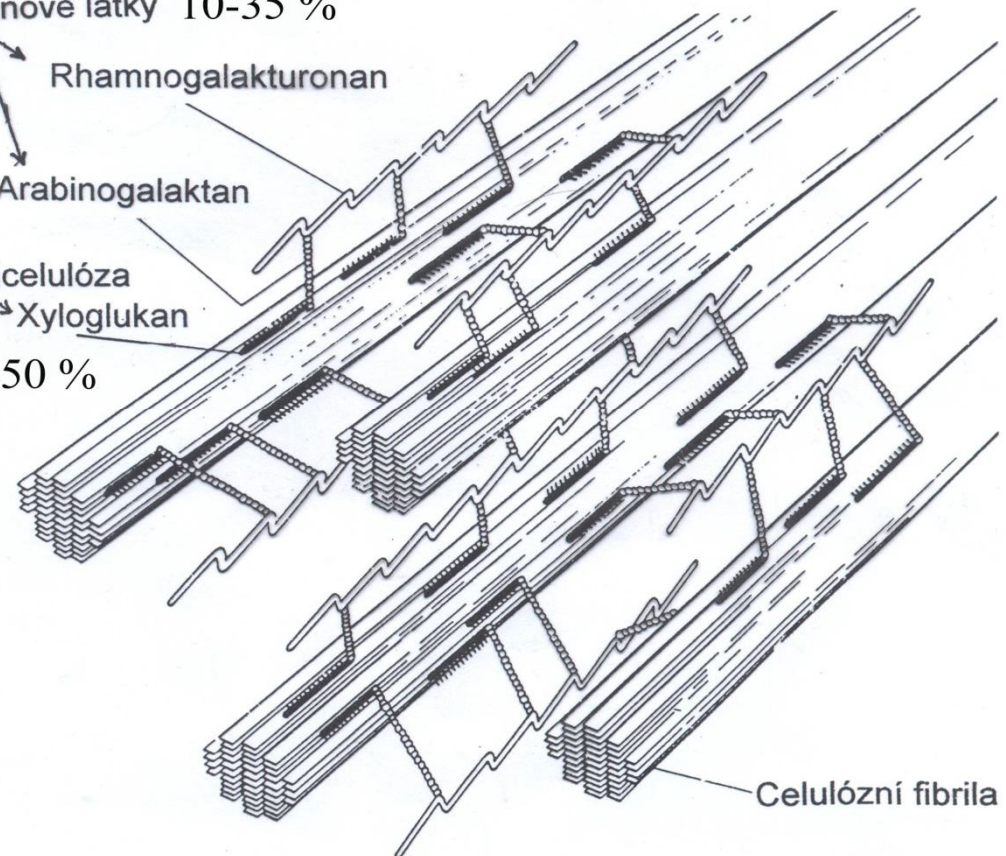
Rhamnogalakturonan

Arabinogalaktan

Hemicelulóza

Xyloglukan

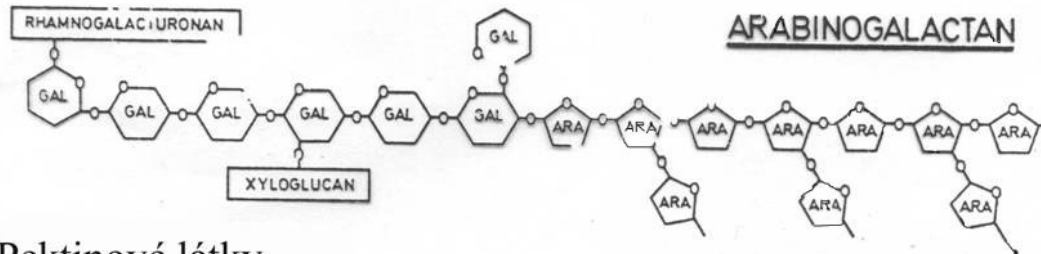
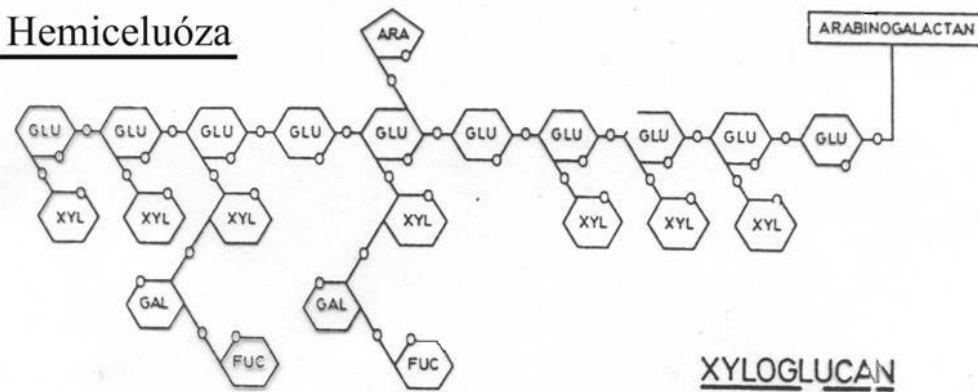
25-50 %

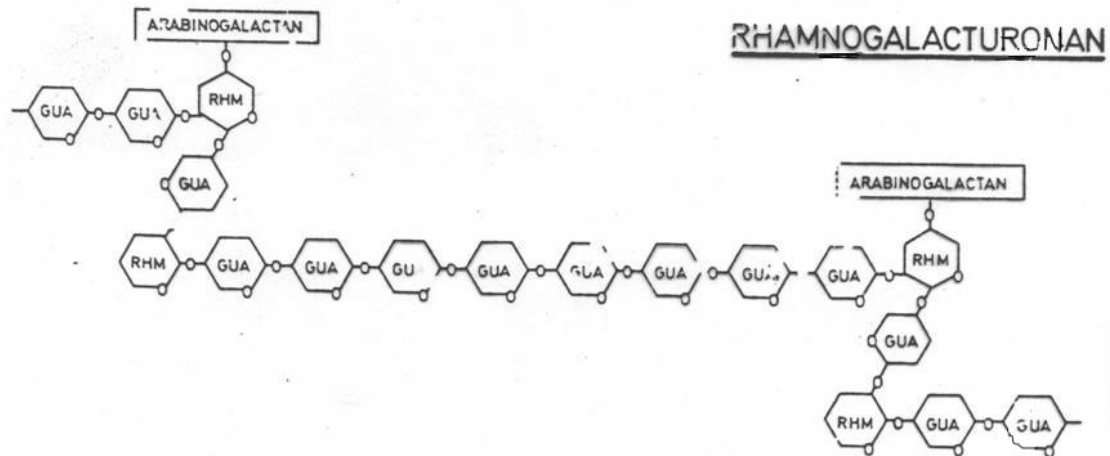
Celulózní fibrila

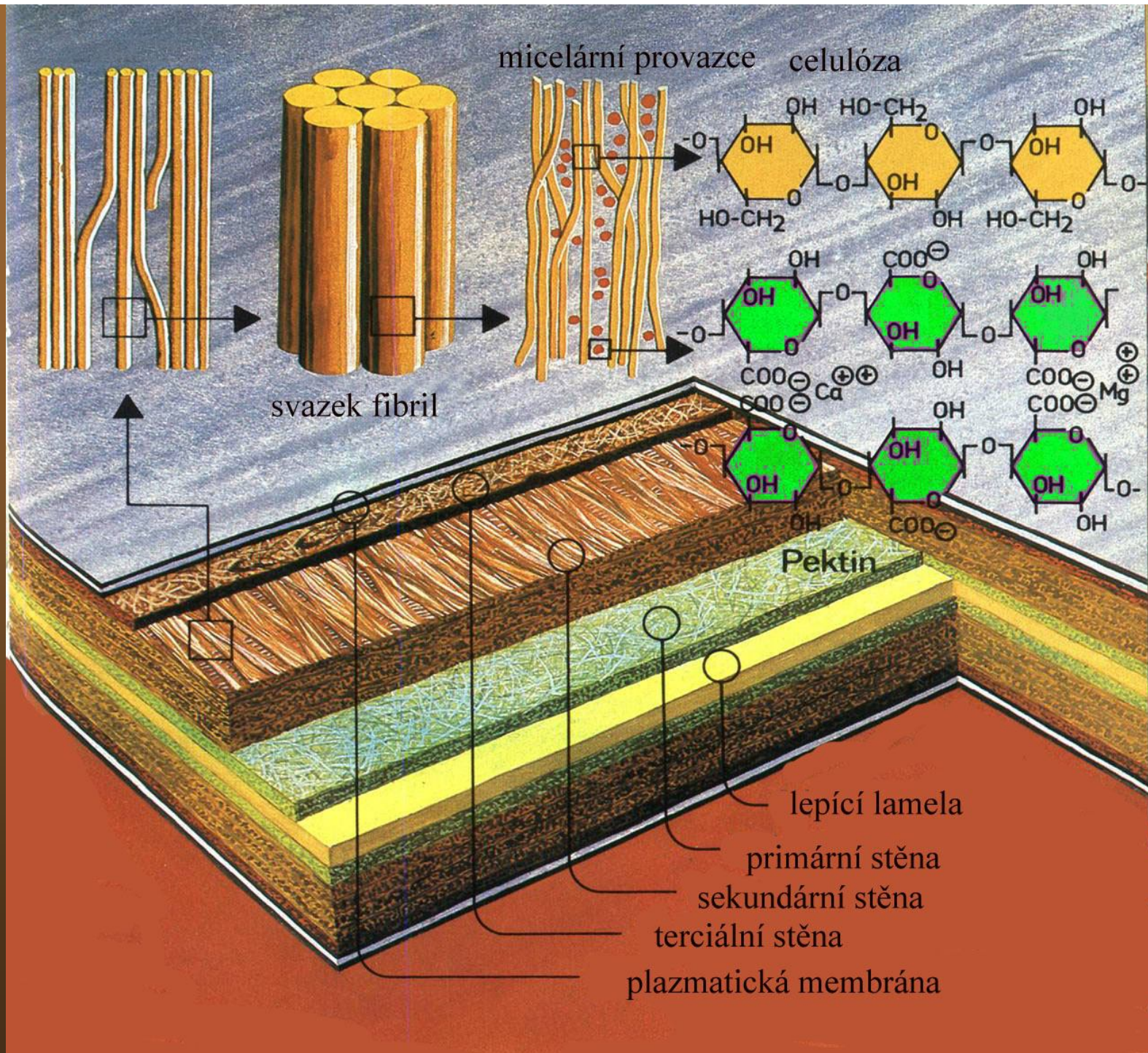
Heterobiopolymer:

Hemicelulóza

Pektinové látky

Cytoplasma

1. **cytosol** – základní cytoplazma

kapalná vodní fáze + volné enzymy
(anaerobní glykolýzy; syntázy)

+ ribozomy + cytoskelet **polopevná kostra**

2. **komplex membrán a organel**

kortikální vrstva

cytopl.

hyaloplasma

ER

polyzóm

polioplasma

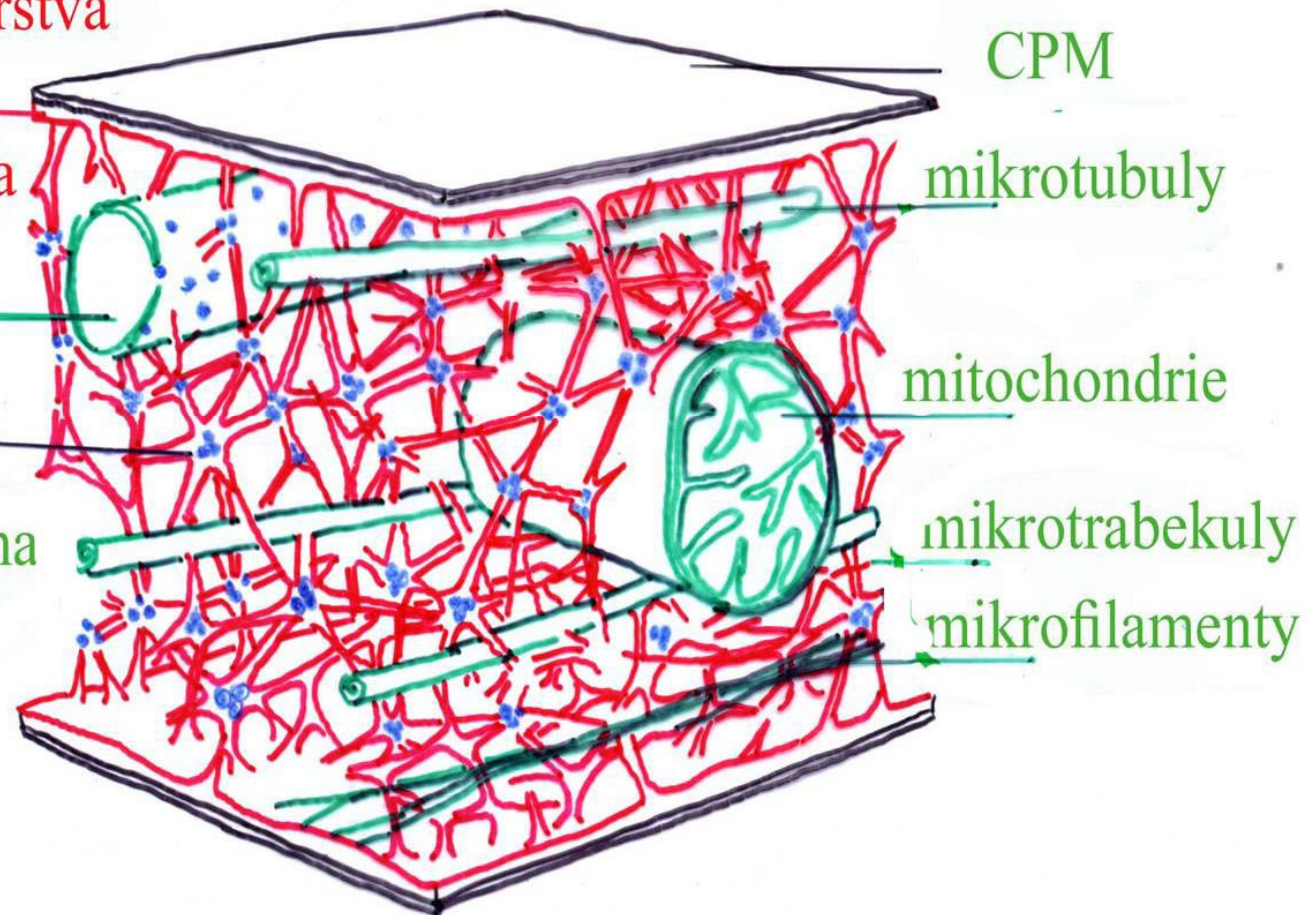
CPM

mikrotubuly

mitochondrie

mikrotrabekuly

mikrofilamenty

Struktura – variabilní, dynamická, projevy
anizotropie (struktura vláknitá, zrnitá, síťovitá)
izotropie (struktura amorfní)

Konzistence - hustá (b. dělivé, sekrekční)
- vakuolizovaná (b. mezofylu, pletivových kultur)

Vizkozita - sol gel
vyrovnaná bilance u r. hydrostabilních
silné výkyvy, anabióza u hydrolabilních

Pohyb, proudění – aktivní účast cytoskeletu; rotace, cirkulace

Složení – voda, volné aminokyseliny, proteiny, sacharidy, lipidy, enzymy → roztoky pravé, koloidní, suspenze; pH 7-8

Procesy - triózafosfáty $\xrightarrow{\text{přeměna}}$ sacharóza $\xrightarrow{\text{kondenzace}}$ škrob

- glykolýza
- pentózový cyklus
- redukce nitrátů

Cytoplazmatická membrána (CPM) – plasmalemma

semifluidní lipoproteidová membrána na vnějším povrchu cytoplasmy (fosfolipidy, steroly + integrální a periferní bílkoviny)

Vlastnosti: jednoduchá, semipermeabilní, asymetrická
u transferových buněk stěnový labyrint

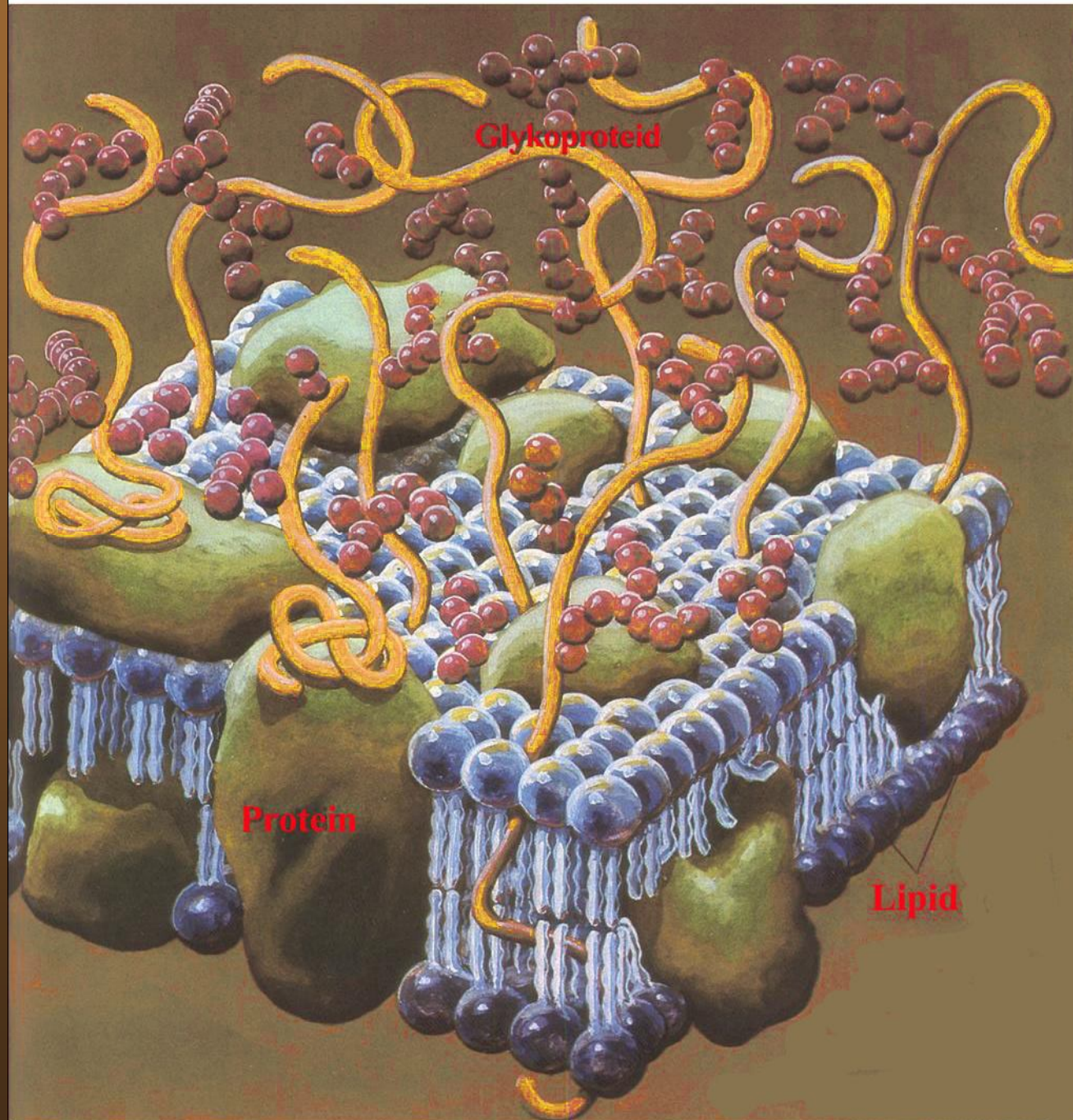
Funkce - transport živin, metabolitů
- stavba buněčné stěny (orientace mikrofibril pomocí mikrotubulů)

- receptorové bílkoviny + signál → podráždění
na enzym → tvorba sekundárního mediátoru

- spojení se sousedními buňkami a spojení s vnějším
prostorem – plasmodesmy

Stavba

Celková tloušťka 8-12 nm

Propustnost buněčné stěny X polopropustnost cytoplazmatické membrány

Endoplazmatické retikulum

cisternální (CER)

tubulární (TER)

-jednotkové membrány, trojrozměrný systém ploch:

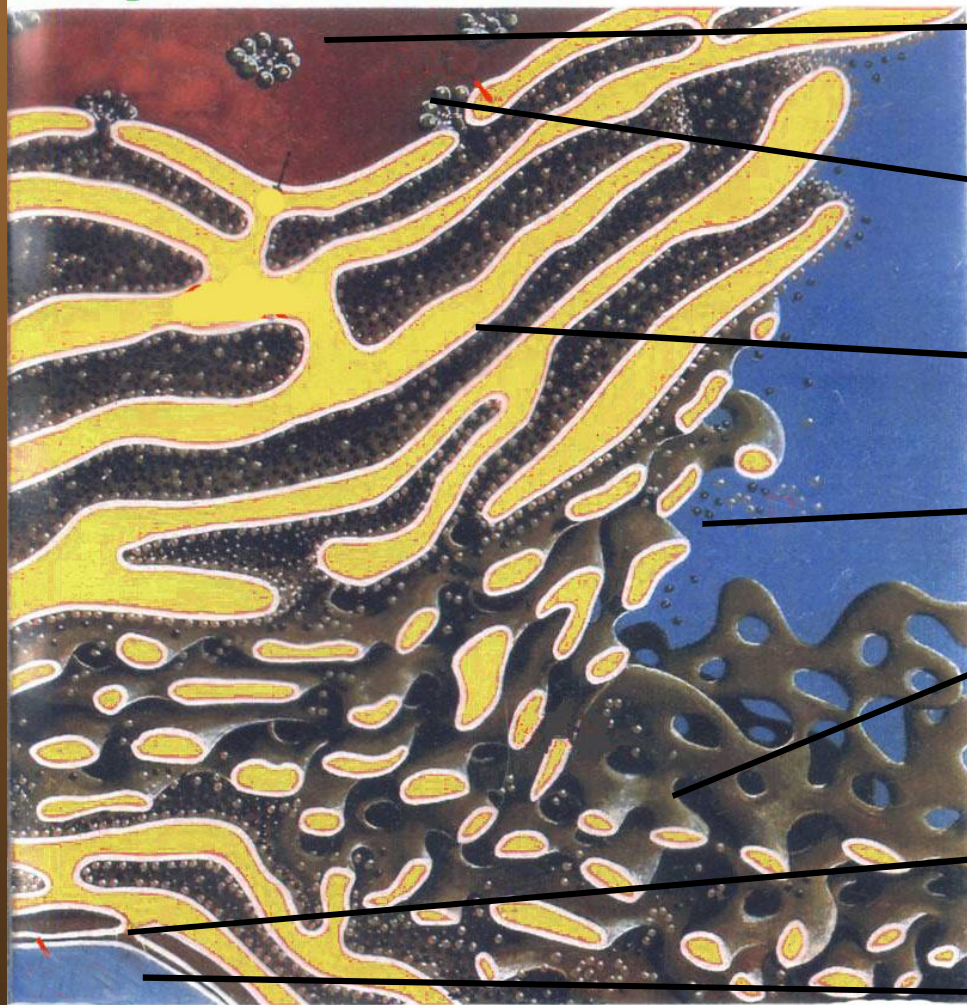
- funkce:
- kompartmentace
  - zvětšení vnitřního povrchu
  - enzymatická činnost
  - spojovací systém (transport)

CER

drsné (granální) + ribozomy; enchylema,
proteosyntéza

hladké (agranální) – syntéza lipidů, sacharidů;
biogeneze organel (karyomembrány, vakuol,
glyoxizómů)

Endoplazmatické retikulum

buněčné jádro

perinukleární prostor

GER – granální ER

ribozomy

SER – agranální ER

plazmodesmy

intercelulára

Ribosomy

-dvě podjednotky; polyzóm; drsné ER

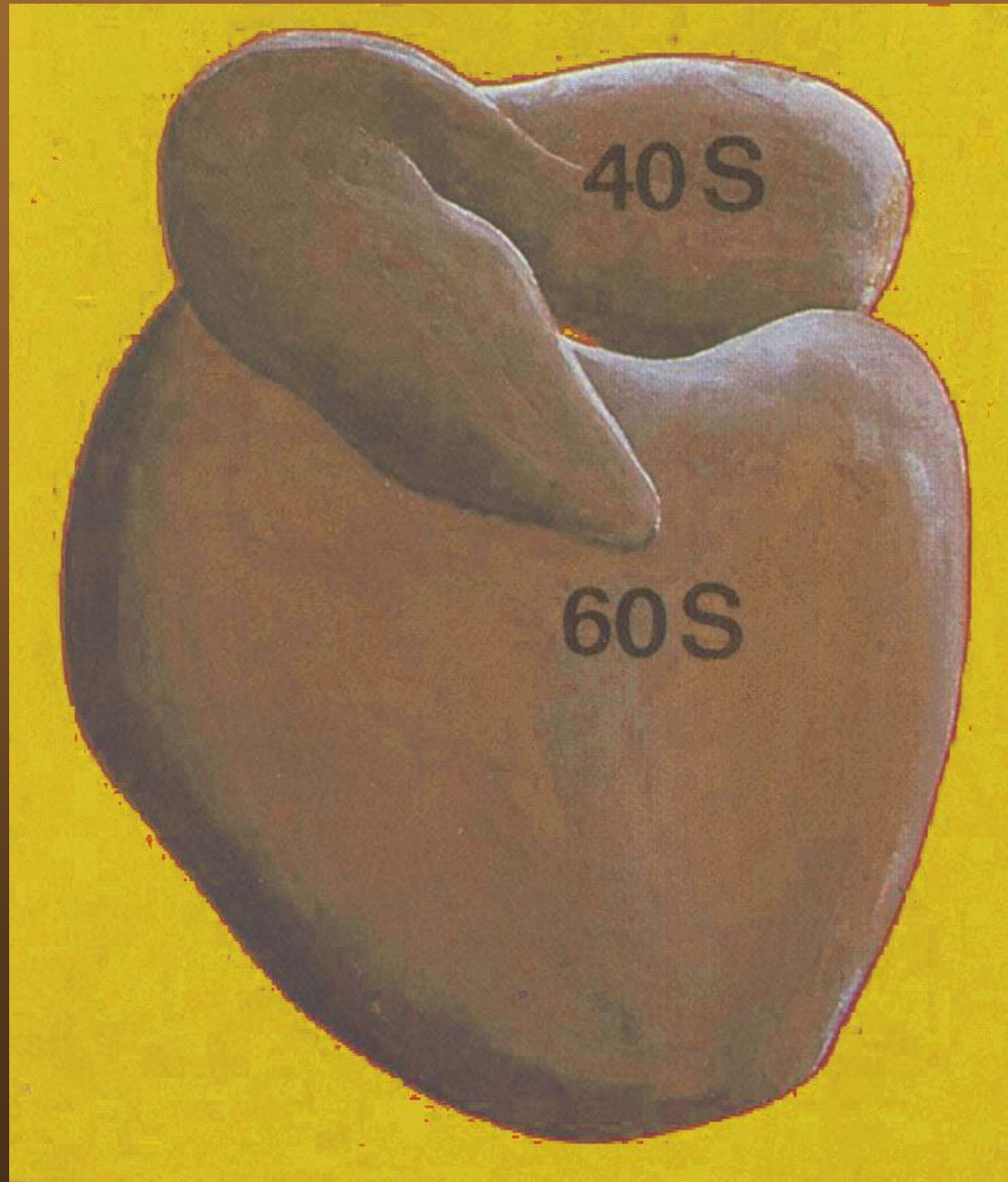
funkce: plynulé čtení genetické informace, syntéza bílkovin

složení – rRNA; bílkoviny

Prokaryota – plastidy, mitochondrie (70 S)

Eukaryota – cytoplazma, ER (80 S)

Ribosom

Golgiho aparát - diktyosom

jednotková membrána, polarita:

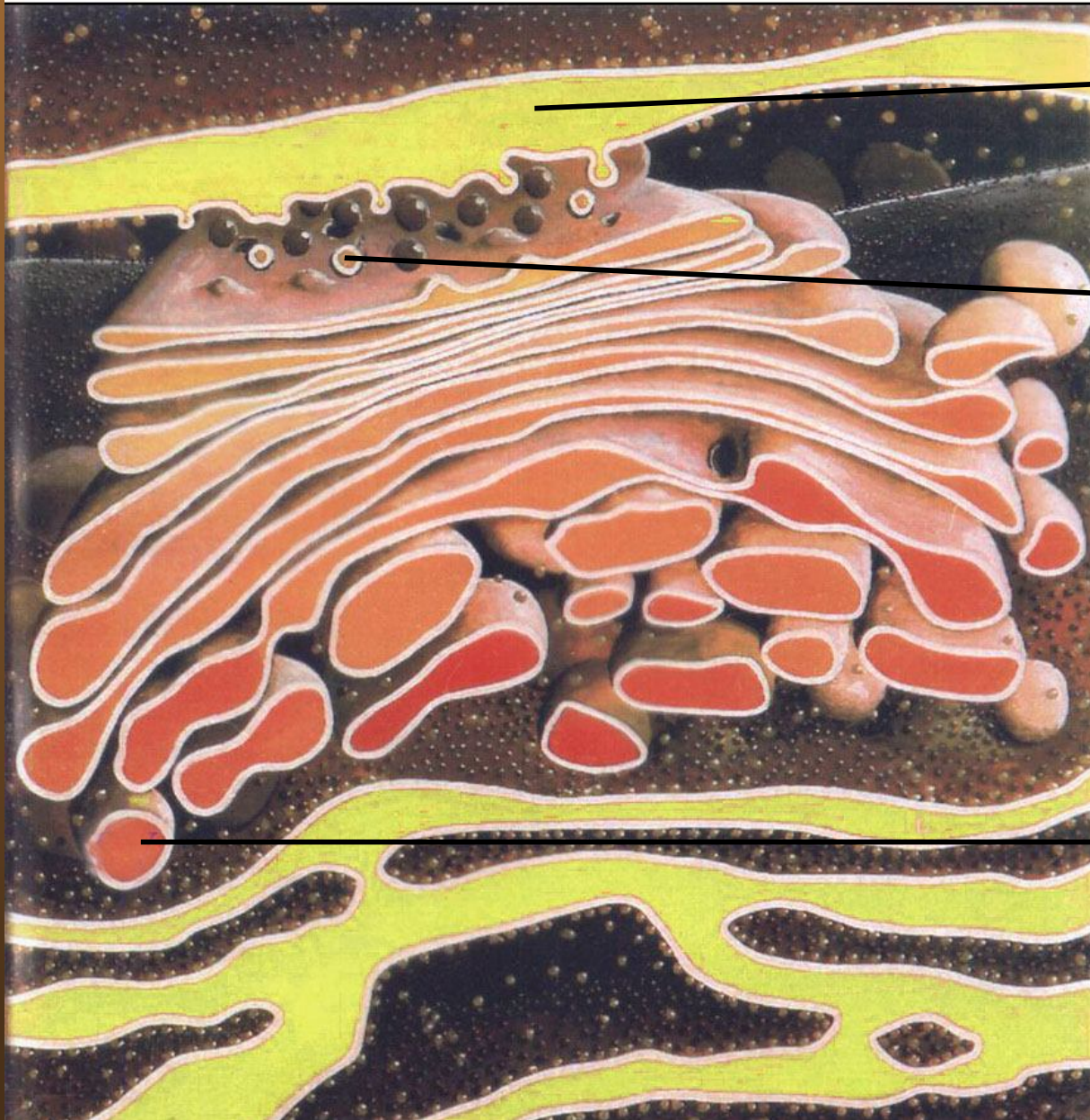
cis strana směrem k ER, tvorba cisteren

trans strana směrem k CPM, oddělování váčků, měchýřků

Vznik ve fragmoplastech dělicích se buněk
dělením

Funkce: syntéza a transport látek buněčných stěn
sekrece (buňky kalyptry; žlázy karnivorních rostlin)
tvorba vakuol

Golgiho aparát

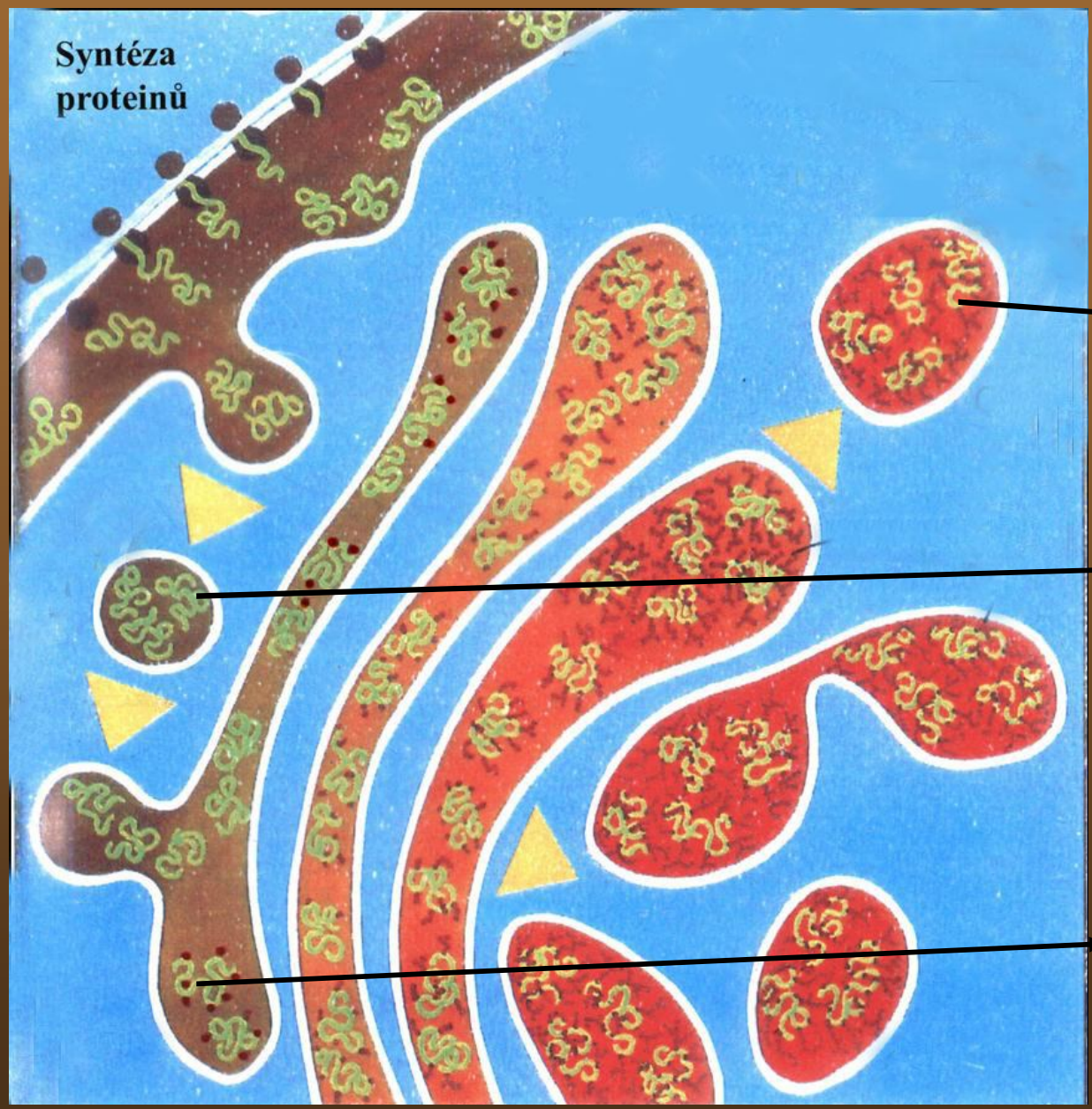

Endoplazmatické
retikulum

přechodné
vezikuly

sekretorické
vezikuly

Syntéza
proteinů

Golgiho váček

přechodný váček

Golgiho cisterna